

BESLUT

Datum

2016 -10- 11

Dnr

7834-15-40

Aktbilaga

49

SKADESTÅNDSANSPRÅK MOT STATEN MED HÄNVISNING TILL ETT UTLÅTANDE FRÅN VETENSKAPSRÅDET OCH ETT BESLUT FRÅN KAROLINSKA INSTITUTET AVSEENDE ORED- LIGHET VID FORSKNING

Justitiekanslerns beslut

Justitiekanslern avslår Thomas Lundebergs anspråk.

Ärendet

Bakgrund

Thomas Lundeberg var professor i fysiologi vid Karolinska institutet (KI). Han bedrev även forskning inom smärtbehandling. Under 2002 inkom en anmälan mot honom till KI som föranledde en granskning. Under hösten 2002 sökte Thomas Lundeberg en professur i rehabiliteringsmedicin vid KI. Oklarheter i hans meritförteckning föranledde en utredning som utmynnade i att han så småningom återtog sin ansökan. Under 2003 framställdes frågor kring Thomas Lundebergs forskning till prefekten för den institution där han var verksam, vilket föranledde fortsatt utredning. Ytterligare anmälningar mot Thomas Lundeberg gjordes hösten 2003. Anmälningarna föranledde utredningar, vars sammanfattning överlämnades till rektorn den 4 oktober 2003. Thomas Lundeberg avslutade sin anställning vid KI den 12 oktober 2003.

Rektorn begärde i en skrivelse den 30 mars 2004 att Vetenskapsrådet (VR) skulle biträda institutet med utredning avseende misstanke om oredlighet i forskning avseende Thomas Lundeberg. Som skäl för begäran anförde rektorn att omfattningen av Thomas Lundebergs forskningskontakter och övrig verksamhet gjorde det svårt för KI att i egen regi göra en neutral och oberoende granskning av de anklagelser som rests mot Thomas Lundeberg. Samma dag begärde rektorn även granskning av möjliga avvikelser från god vetenskaplig praxis avseende tre publikationer som ingått i en doktorands (J.C.) avhandling. J.C. och Thomas Lundeberg ansågs ha haft huvudansvaret för dessa publikationer. I en skrivelse den 13 december 2004 begärde rektorn att VR vid sin granskning även skulle ta upp två artiklar med Thomas Lundeberg som medförfattare, där oklarheter ansågs föreligga om resultatens originalitet och tillförlitlighet.

VR:s expertgrupp för frågor om oredlighet i forskning (expertgruppen) ut-såg den 7 december 2004 tre sakkunniga att medverka vid granskningen. Deras granskning omfattade i huvudsak frågan om den forskning som angetts i anmälda patentansökningar hade genomförts vid KI och om oegentligheter hade förekommit i samband med arbeten som ingått i J.C:s avhandling samt även ifrågasatt originalitet och tillförlitlighet i två andra publikationer där Thomas Lundeberg varit medförfattare. De sakkunniga kom fram till att det inte var klarlagt att den forskning som angetts i patentansökningarna hade utförts vid KI, att det framstod som osannolikt att viss forskning inom ramen för J.C:s forskning hade ägt rum, att det hade förekommit en omfattande textplagiering samt att Thomas Lundeberg hade brustit i sin handledning av doktorander. De sakkunnigas utredning och slutsatser redovisades den 24 januari 2006 i ett utlåtande.

Expertgruppen fortsatte därefter handläggningen, varvid Thomas Lundeberg lämnade in ett antal yttranden och ytterligare utredning. Vid ett möte med expertgruppen kommenterade Thomas Lundeberg och hans ombud bl.a. de sakkunnigas bedömningar. Efter mötet inkom Thomas Lundeberg med ytterligare kommentarer till de sakkunnigas utlåtande samt med vissa kompletteringar. I ett utlåtande den 18 maj 2006 ställde sig VR:s expertgrupp bakom de sakkunnigas utlåtande. Expertgruppen ansåg att arten och frekvensen av de konstaterade bristerna var av sådan karaktär att Thomas Lundeberg ansågs ha brutit mot god vetenskaplig sed. Utlåtandet överlämnades till KI.

Thomas Lundeberg överklagade utlåtandet till dåvarande Länsrätten i Stockholms län, som avvisade överklagandet. Enligt länsrättens bedömning var uttalandet av en sådan karaktär att det inte hade några rättsverkningar mot Thomas Lundeberg eller i övrigt kunde anses utgöra ett ingrepp i hans personliga eller ekonomiska ställning på ett sådant sätt att det kunde överklagas. Thomas Lundeberg överklagade beslutet till Kammarrätten i Stockholm som – efter att ha beviljat prövningstillstånd – avslog överklagandet. Thomas Lundeberg överklagade till dåvarande Regeringsrätten, som beslutade att inte bevilja prövningstillstånd.

I ett beslut den 22 juni 2006 uttalade KI kritik mot Thomas Lundeberg och J.C. för plagiat och annan felaktig hantering av vetenskapliga texter samt för bristfällig och i vissa fall obefintlig dokumentation av forskningsprocess och vetenskapliga resultat. KI instämde i expertgruppens kritik mot Thomas Lundeberg för att det på grund av bristfällig eller obefintlig dokumentation inte var möjligt att klarlägga om viss forskning faktiskt hade ägt rum.

Thomas Lundeberg överklagade KI:s beslut till länsrätten, som avvisade överklagandet. Länsrätten gjorde bedömningen att det inte rörde sig om en tvist om civila rättigheter och skyldigheter som avses i artikel 6 Europakonventionen. Det överklagade beslutet hade inte några rättsverkningar mot Thomas Lundeberg och utgjorde inte heller i övrigt ett ingrepp i hans personliga eller ekonomiska ställning på ett sådant sätt att beslutet gick att

överklaga. Thomas Lundeberg överklagade länsrättens beslut till kammar-rätten som – efter att ha beviljat prövningstillstånd – avtog överklagandet. Thomas Lundeberg överklagade till Regeringsrätten, som beslutade att inte bevilja prövningstillstånd.

Thomas Lundeberg fick så småningom anställning som överläkare på Reha-biliteringsmedicinska universitetskliniken vid Danderyds sjukhus. Den 3 juli 2006 beslutade Danderyds sjukhus, med hänvisning till KI:s beslut, att Thomas Lundeberg i sin egenskap av överläkare inte fick ägna sig åt forsk-ning. Eventuell forskningsverksamhet skulle betraktas som en förtroende-skadlig bisyssla. Med anledning av Thomas Lundebergs begäran om om-prövning beslutade Danderyds sjukhus att inte ändra sitt beslut. I ompröv-ningsbeslutet bestämdes att en omprövning skulle ske i slutet av maj 2010.

Inför omprövningen fick rektorn vid KI en förfrågan från Institutionen för kliniska vetenskaper vid Danderyds sjukhus om KI:s syn på Thomas Lun-debergs deltagande i undervisning av studenter från KI. I syfte att besvara skrivelsen beslutade rektorn att inhämta ett yttrande från institutionens etik-råd i fråga om hur länge beslutet om sanktioner eller oredlighet i forskning borde gälla beträffande Thomas Lundebergs möjligheter att eventuellt återfå rätten att forska och undervisa. Etikrådet anförde i ett yttrande att Thomas Lundeberg hade förverkat sitt förtroendekapital som forskare. KI borde där-för inte medverka till att godkänna en möjlighet för Thomas Lundeberg att bedriva självständig forskning eller delta i undervisning av läkarstudenter.

KI:s rektor fattade den 1 juni 2010 beslut i enlighet med etikrådets rekomen-dationer. Thomas Lundeberg överklagade beslutet till Förvaltningsrät-ten i Stockholm, som avvisade överklagandet. Förvaltningsrätten gjorde bedömningen att KI:s beslut närmast hade karaktären av ett yttrande som inte kunde anses som bindande för den mottagande myndigheten och därför inte var överklagbart. Thomas Lundeberg överklagade förvaltningsrättens beslut till kammarrätten respektive Högsta förvaltningsdomstolen, som båda beslutade att inte bevilja prövningstillstånd.

År 2011 begärde Thomas Lundeberg omprövning av VR:s utlåtande av den 18 maj 2006. Han gjorde gällande att handläggningen av ärendet hade varit felaktig såväl i materiella som i formella hänseenden samt i strid med kra-ven på saklighet och opartiskhet. Thomas Lundeberg gjorde även gällande att omfattande dokumentation av omedelbar relevans för bedömningen av de frågor som varit föremål för VR:s granskning inte hade beaktats och att dokument som ingetts inte hade diarieförts. Visst material som inkommit och diarieförts återlämnades till den person som gett in materialet utan att kopior av återlämnade handlingar tagits. Handlingar i ärendet hade skickats till personer som inte varit parter i ärendet. Dessa personer hade tillfört ärendet handlingar som Thomas Lundeberg inte hade fått ta del av och där-med inte heller haft möjlighet att bemöta. Thomas Lundeberg åberopade även ett utlåtande från den dåvarande professorn i konstitutionell rätt Tho-mas Bull. VR beslutade att avvisa hans begäran om omprövning.

Thomas Lundeberg anmälde därefter VR till Riksdagens ombudsmän (JO) och anförde i allt väsentligt det som han hade åberopat i sin begäran om omprövning till VR. JO beslutade (dnr 2826-2012) att inte vidta någon åtgärd med anledning av anmälan.

Danderyds sjukhus beslutade den 20 maj 2014 att forskning bedriven av Thomas Lundeberg – under förutsättning att den bedrevs utanför arbetstid – inte längre skulle anses som en förtroendeskadlig bisyssla. Enligt beslutet får Thomas Lundeberg inte ange Danderyds sjukhus som avsändare för eventuell forskning och är inte heller berättigad till forskningsmedel från sjukhuset. Han får varken ange Danderyds sjukhus som förvaltare av forskningsmedel eller åberopa sin anställning där vid en ansökan om forskningsmedel. I beslutet anges vidare att det inte finns utrymme för Thomas Lundeberg att bedriva handledning av studenter där examensarbeten, doktorandarbeten eller motsvarande genomförs. Däremot finns utrymme för Thomas Lundeberg att förmedla sina kliniska kunskaper till studerande kategorier, inklusive AT- och ST-läkare på kliniken. Beslutet gäller tills vidare.

Anspråket

Thomas Lundeberg har begärt skadestånd av staten. Han har yrkat ersättning för ren förmögenhetsskada i första hand med 5 065 926 kr och i andra hand med 1 046 041 kr. Ränta enligt 4 och 6 §§ räntelagen har yrkats på beloppen från den 27 januari 2016 till dess betalning sker. Thomas Lundeberg har vidare yrkat ersättning med 100 000 kr avseende ideellt skadestånd och ersättning för ombudskostnader. Till stöd för sitt skadeståndsanspråk har Thomas Lundeberg anført bl.a. följande.

VR har på uppdrag av KI genomfört en utredning som utmynnat i ett utlåtande i vilket fastslås att han hade agerat vetenskapligt oredligt. VR:s utlåtande låg till grund för KI:s beslut av den 22 juni 2006 där han förklarades skyldig till vetenskaplig oredlighet i flera avseenden. VR:s verksamhet är reglerad av offentlighetsrättsliga föreskrifter och VR:s granskning och utlåtande utgör sådana i förhållande till KI:s beslut tidigare led i handläggningen som genomförts vid myndighetsutövning i den mening som avses i 3 kap. 2 § skadeståndslagen.

VR har vid avgivande av sitt utlåtande till KI grovt åsidosatt kraven på opartiskhet, saklighet och likhet inför lagen i 1 kap. 9 § regeringsformen (RF) samt de krav som följer av legalitets- och officialprincipen och motiveringskyldigheten, genom att till grund för sitt utlåtande lägga en utredning där relevanta personer inte hörts och där även i övrigt för prövningen av relevanta förhållanden inte utretts, genom att inte beakta de fakta som fanns i utredningen, genom att lägga uppenbart felaktiga bedömningar av föreliggande faktaunderlag till grund för bedömningen, genom att underlåta att precisera vilka förhållanden och regler som VR:s slutsatser grundar sig på samt genom retroaktiv regeltillämpning, selektiv granskning och ansvarsutkrävande.

VR har dessutom grovt åsidosatt grundläggande förvaltningsrättsliga principer om kommunikation och diarietföring. VR har vidare i ett annat granskningsärende under samma tidsperiod beslutat att återkalla en rapport om vetenskaplig oredlighet avseende en annan forskare på grund av mindre allvarliga brister i handläggning och utredning än i Thomas Lundebergs fall. Något motsvarande beslut har inte meddelats i Thomas Lundebergs fall, trots hans begäran om omprövning. Handläggningen utgör ett allvarligt brott mot likabehandlingsprincipen i 1 kap. 9 § RF.

De nämnda regelöverträdelserna utgör såväl i sig som sammantagna ansvarsgrundande fel och försummelser vid myndighetsutövning enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen. Med hänsyn till att KI – som tydligt uppmärksammats på avgörande brister i VR:s utredning – utan vidare granskning la VR:s utlåtande till grund för sitt beslut, utgör även KI:s beslut skadeståndsgrundande fel och försummelse vid myndighetsutövning. VR:s respektive KI:s skadeståndsansvar ska bedömas med utgångspunkt från principerna om kumulativ och anonym culpa.

KI:s beslut har dessutom inneburit ett ingrepp i Thomas Lundebergs rätt till respekt för privatliv enligt artikel 8 i Europakonventionen. Forskning och fortlöpande publicering av vetenskapliga artiklar har under hela Thomas Lundebergs yrkesliv utgjort basen för hans professionella verksamhet och identitet. Thomas Lundeberg har under sin forskarkarriär etablerat ett stort kontaktnät runt om i världen. Han har tillsammans med forskarkollegor, doktorander och övriga arbetsrelationer skapat en sfär av vetenskapliga och sociala relationer. Europadomstolen har i sin praxis etablerat att rätten till privatliv även omfattar den yrkesmässiga sfären av privatlivet. Europadomstolen har betonat yrkeslivets starka privata karaktär. VR:s utlåtande och KI:s beslut har medfört mycket allvarliga och varaktiga skadeverkningar för Thomas Lundebergs sociala relationer såväl inom som utom yrkesrollen. Thomas Lundeberg har på grund av att han förklarats skyldig till allvarlig vetenskaplig oredlighet blivit utfrysad av kollegor. Han har därtill avskurits från stora delar av sitt tidigare stora kontaktnät världen över. VR:s utlåtande och KI:s beslut har i praktiken inneburit ett forskningsförbud. De sammantagna effekterna har inneburit en nästintill ohållbar arbetssituation för Thomas Lundeberg, som vid upprepade tillfällen övervägt att lämna sin tjänst som överläkare på Danderyds sjukhus. Forskningsförbudet har utgjort ett avgörande hinder mot att fullfölja den medicinska forskning som upptagit större delen av Thomas Lundebergs professionella yrkeskarriär. Forskningsförbudet, som har inneburit en synnerligen långtgående inskränkning av Thomas Lundebergs karriär och livsprojekt, strider mot kravet på proportionalitet.

Att forska och dokumentera sina forskningsrön är något som omfattas av den i konventionens artikel 10 stadgade rätten till tanke- och yttrandefrihet, samt i 2 kap. 1 § första punkten RF. KI:s beslut har inneburit en inskränkning av Thomas Lundebergs rätt till yttrandefrihet enligt 2 kap. 1 § RF och artikel 10 i Europakonventionen. Ett av forskningens huvudsyften är att

skapa och sprida information om vetenskapliga upptäckter. Momenten forskning och spridning av forskning är således starkt sammankopplade. Rätten att sprida sin forskning kan därför inkluderas av skyddet i artikel 10 i Europakonventionen. Thomas Lundebergs forskningsresultat togs bort från KI:s databaser. Även ett flertal publikationer – inklusive publikationer från forskning som inte omfattats av anmälningar om oredlighet – togs därvid bort från KI:s databaser. Europadomstolen har framhållit att den akademiska friheten inom forskning och utbildning bör garantera yttrandefrihet, frihet att bedriva forskning samt frihet att sprida information och kunskap. En livslång repressalie i form av det förbud som ålagts Thomas Lundeberg och den omfattande begränsning av hans forskningsresultats spridning – i synnerhet den forskning som inte varit föremål för granskning och således inte omfattats av misstanken om oredlighet – står i klar strid med detta värde.

KI:s beslut har även eliminerat Thomas Lundebergs legitima förväntningar att fortsätta forska och undervisa. Det utgör en kränkning av hans rätt enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen, eftersom det utgör ett oproportionerligt ingrepp i äganderätten som skett utan stöd i lag och utan nödvändiga rättssäkerhetsgarantier.

KI:s beslut har inneburit såväl en inskränkning av Thomas Lundebergs yttrandefrihet som inskränkning i hans rätt att bedriva professionell verksamhet. Det rör sig om civila rättigheter som omfattas av artikel 6.1 Europakonventionen. Thomas Lundebergs överklagande av KI:s beslut avvisades. Även Thomas Lundebergs rätt till domstolsprövning enligt artikel 6 Europakonventionen har kränkts.

Utredningen

Justitiekanslern har – förutom de inlagor som bifogats ansökan – även inhämtat och tagit del av Thomas Lundebergs anmälningar mot VR till JO i ärenden nr 785-2006, 1417-2006 och 2826-2012 samt dåvarande Länsrättens i Stockholms län dom den 9 oktober 2006 i mål nr 13410-06.

Justitiekanslern har dessutom tagit del av databasen Pubmed som innehåller ca 25 miljoner hänvisningar till medicinsk litteratur från bl.a. Medline (US National Library of Medicine), medicinska tidsskrifter och onlineböcker.

Justitiekanslerns bedömning

Rättsliga utgångspunkter

Enligt 3 kap. 2 § 1 skadeståndslagen ska staten ersätta personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i sådan verksamhet som staten svarar för.

Staten bär inte något strikt skadeståndsansvar för ofullkomligheter i den statliga verksamheten. Liksom övriga regler i skadeståndslagen innebär

3 kap. 2 § ett ansvar för styrkt vållande. Det är inte tillräckligt att en myndighet eller en domstol har gjort en bedömning av en rätts- eller bevisfråga som kan ifrågasättas eller kan kritiseras för sitt ställningstagande i en fråga där det har funnits utrymme för olika bedömningar. Endast rena förbiseenden av en bestämmelse eller uppenbart oriktiga bedömningar anses utgöra fel eller försummelse i den mening som avses i 3 kap. 2 § skadeståndslagen. Detta har på senare tid också uttryckts som att bedömningen av om en myndighet har varit oaktsam ska vara objektiv. Vid den bedömningen är det av stor vikt vad för slags regel, norm eller princip som har åsidosatts, vad dess normskydd omfattar och vilka risker felet eller försummelsen innebär. (Jfr bl.a. rättsfallen NJA 1994 s. 194 och 654, NJA 2003 s. 285, NJA 2007 s. 862 samt NJA 2013 s. 842 och 1210.)

Enligt Högsta domstolens praxis (se främst NJA 2005 s. 462 och NJA 2007 s. 584) kan staten också bli ersättningsskyldig vid överträdelser av Europakonventionen. I den mån Sverige har en förpliktelse att gottgöra en överträdelse av konventionen genom en rätt till skadestånd ska skadestånd i första hand utgå med stöd av 3 kap. 2 § skadeståndslagen. Vid prövningen ska denna bestämmelse tolkas konformt med konventionen. När det gäller ersättning för ideell skada kan enligt Högsta domstolen de begränsningar som följer av 2 kap. 3 § skadeståndslagen inte bortfalla ens vid en konventionskonform tolkning. Därmed kan ersättning för ideell skada vid överträdelser av konventionen i regel inte grundas på skadeståndslagen. Sådan ersättning kan dock utgå utan särskilt lagstöd om det krävs för att uppfylla Sveriges åtaganden enligt konventionen. Med det menas skyldigheten enligt artikel 13 i konventionen att på det nationella planet tillhandahålla rättsmedel för att komma till rätta med konventionsöverträdelser.

För en rätt till ersättning krävs förutom att det har förekommit ett skadeståndsgrundande fel etc. att detta har orsakat skada för den enskilde. Det ankommer på den som begär ersättning att styrka skadan och dess omfattning.

Skadeståndslagen

Vad gäller frågan om staten genom VR:s expertgrupps utlåtande den 18 maj 2006 har ådragit sig skadeståndsskyldighet, konstateras följande.

Justitiekanslern har i ett beslut den 10 oktober 2008 (dnr 5641-08-40) gjort bedömningen att expertgruppens utlåtanden enbart utgör en biståndsåtgärd som vid begäran tillhandahålls universitet och högskolor. Sådana utlåtanden avser en kvalificerad bedömning av om viss forskning har skett med åsidosättande av god vetenskaplig sed och kan därför inte anses som myndighetsutövning i den mening som avses i 3 kap. 2 § skadeståndslagen. Vad Thomas Lundeberg har anfört föranleder inte Justitiekanslern att göra en annan bedömning än den som gjordes i det nämnda ärendet. Thomas Lundeberg är således redan av det skälet inte berättigad till ersättning enligt skadeståndslagen med anledning av expertgruppens utlåtande. Vid denna bedömning

saknar det som Thomas Lundeberg har anfört i fråga om påstådda felaktigheter vid expertgruppens handläggning av ärendet betydelse för frågan om skadeståndsskyldighet för staten.

Nästa fråga är om KI:s beslut av den 22 juni 2006 har innefattat myndighetsutövning och om staten med anledning av detta beslut har ådragits skadeståndsskyldighet gentemot Thomas Lundeberg.

I det aktuella beslutet uttalades kritik mot Thomas Lundeberg och J.C. för plagiat och annan felaktig hantering av vetenskapliga texter samt för bristfällig och i vissa fall obefintlig dokumentation av forskningsprocess och vetenskapliga resultat. KI instämde i expertgruppens kritik mot Thomas Lundeberg för att det på grund av bristfällig eller obefintlig dokumentation inte var möjligt att klarlägga om viss forskning faktiskt ägt rum. Thomas Lundebergs rätt att bedriva sitt yrke, undervisa och forska har inte varit föremål för någon begränsning. KI:s beslut har inte heller haft någon bindande effekt för andra myndigheter.

Beträffande Thomas Lundebergs påstående att han genom KI:s beslut förbjudits att forska, kan följande konstateras. KI:s beslut har inte innehållit något förbud för Thomas Lundeberg att bedriva forskning. Hans forskning förklarades som en förtroendeskadlig bisyssla först genom Danderyds sjukhus beslut av den 3 juli 2006. Danderyds sjukhus hänvisade visserligen i sitt beslut till KI:s beslut. Sjukhuset var dock inte bundet av KI:s beslut och hade inte någon skyldighet att lägga KI:s beslut till grund för sitt beslut. Danderyds sjukhus beslut om förtroendeskadlig bisyssla var alltså inte en nödvändig följd av KI:s beslut. Det saknas alltså ett adekvat orsakssamband mellan dessa två beslut.

Det ska tilläggas att Thomas Lundeberg hade möjlighet att få en rättslig prövning av Danderyds sjukhus beslut (se 7 och 37 §§ lagen [1994:260] om offentlig anställning jämfört med 2 kap. 1 och 2 §§ lagen [1974:371] om rättegången i arbetstvister). Såvitt känt har han inte använt sig av denna möjlighet.

I detta sammanhang kan även den praktiska betydelsen av Danderyds sjukhus beslut ifrågasättas eftersom Thomas Lundeberg under den tid som beslutet gällde av allt att döma förekom som författare eller medförfattare i ett flertal vetenskapliga artiklar.

Sammanfattningsvis bedömer Justitiekanslern att KI:s beslut varken har haft några omedelbara rättsverkningar mot Thomas Lundeberg eller i övrigt har utgjort ett omedelbart ingrepp i hans personliga eller ekonomiska ställning på ett sådant sätt att beslutet kan anses ha innefattat myndighetsutövning. Thomas Lundeberg har därför inte rätt till skadestånd med stöd av 3 kap. 2 § skadeståndslagen.

Europakonventionen

Rätt till privatliv

Som Justitiekanslern har uppfattat Thomas Lundebergs skrivelse i denna del, har han gjort gällande att omdömen som framförts i VR:s utlåtande och kritiken i KI:s beslut har varit nedsättande och ärekränkande samt att dessas offentliggörande har medfört mycket allvarliga och varaktiga skadeverkningar för hans namn och rykte samt därmed även för hans sociala relationer.

Enligt artikel 8 i Europakonventionen har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.

Omdömena och kritiken i VR:s utlåtande och KI:s beslut avseende Thomas Lundeberg får anses ha lämnats inom ramen för en saklig granskning av de anmälningar som hade riktats mot honom. Varken VR:s omdömen eller kritiken i KI:s beslut framstår som omotiverat nedsättande eller ägnade åt att skada Thomas Lundebergs namn och rykte. Det kan därför ifrågasättas om artikel 8 i Europakonventionen över huvudtaget är tillämplig i detta fall eller, alternativt, om åtgärderna utgör en inskränkning i Thomas Lundebergs rätt till privatliv.

Under alla omständigheter har VR:s och KI:s åtgärder haft stöd i lag i konventionsrättslig mening. Vidare har de varit ägnade att tillgodose ett eller flera av de legitima ändamål som anges i artikel 8.2, främst skyddet för hälsa och andra personers fri- och rättigheter. Mot bakgrund av vad som framkommit under granskningen framstår åtgärderna även som proportionerliga. Syftet med granskningen får anses ha varit att upprätthålla tilliten till vetenskaplig forskning samt – för KI:s egen del – att åtgärda brister inom forskningen och förbättra kvaliteten i den egna verksamheten. Med hänsyn till karaktären och omfattningen av de brister som konstaterats vid granskningen har det funnits skäl att offentliggöra VR:s utlåtande och KI:s beslut. Justitiekanslern bedömer därför att det inte har skett något åsidosättande av Thomas Lundebergs rätt till privatliv enligt artikel 8 i Europakonventionen.

Rätt till yttrandefrihet

Thomas Lundeberg har även gjort gällande att han genom VR:s utlåtande och KI:s beslut har drabbats av en livslång repressalie i form av forskningsförbud samt ett förbud att undervisa. KI har dessutom – genom att ta bort hans forskning från institutionens databaser – förhindrat spridning av hans forskningsresultat inklusive ett flertal publikationer som inte omfattats av misstanke om oredlighet. Enligt Thomas Lundeberg har därigenom hans rätt till yttrandefrihet enligt 2 kap. 1 § RF respektive artikel 10 i Europakonventionen kränkts.

Som redan har anförts har varken VR:s utlåtande eller KI:s beslut innehållit något förbud för Thomas Lundeberg att bedriva forskning. Hans forskning blev föremål för begränsning först i och med arbetsgivarens beslut genom vilket forskning förklarades som en förtroendeskadlig bisyssla. Thomas Lundeberg har haft möjlighet att i arbetsrättslig ordning få till stånd en rättslig prövning av detta beslut.

Vad gäller Thomas Lundebergs påstående att resultat av hans forskning inklusive ett flertal publikationer i vilka han varit författare eller medförfattare har tagits bort från KI:s databas, kan följande konstateras. Det finns ingen laglig skyldighet för universitet och högskolor vare sig att publicera vetenskapliga resultat och publikationer eller att låta publicerade vetenskapliga resultat och publikationer finnas kvar i egna databaser. Omvänt gäller att en forskare eller någon annan inte har rätt att få sina forskningsresultat m.m. publicerade i ett forum som någon annan ansvarar för. Den genom grundlagarna och Europakonventionen skyddade yttrandefriheten innebär alltså inte en rätt att yttra sig genom kanaler som tillhandahålls av någon annan.

Vid en sammantagen bedömning anser Justitiekanslern att VR:s utlåtande och KI:s beslut inte har medfört någon begränsning av Thomas Lundebergs yttrandefrihet enligt regeringsformen eller Europakonventionen.

Rätt till skydd för egendom

Thomas Lundeberg har även gjort gällande att KI:s beslut har eliminerat hans legitima förväntningar att fortsätta undervisa och forska.

Även om begreppet egendom i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen har getts en autonom och vidsträckt innebörd, framgår det inte – vare sig av artikelns ordalydelse eller av Europadomstolens praxis – att sådana förväntningar omfattas av begreppet egendom. Europadomstolen har slagit fast att det i fråga om legitima förväntningar att komma i åtnjutande av en egendomsrätt måste finnas en tillräcklig grund i nationell lag (jfr Fabris mot Frankrike, no. 16574/08, dom [stor kammare] den 7 februari 2013, p. 50 med hänvisningar). Någon specifik rättighet att undervisa eller forska finns inte i den svenska lagstiftningen. Det kan därför ifrågasättas om artikel i första tilläggsprotokollet är tillämplig i detta fall. För det fall Thomas Lundebergs egendomsskydd aktualiseras på ett sådant sätt att konventionsartikeln är tillämplig, vill Justitiekanslern anföra följande.

Thomas Lundebergs undervisningsuppdrag avslutades redan i oktober 2003 när han avträdde sin professur vid KI. Hans anställning vid KI – och därmed även hans undervisningsuppdrag – avslutades i anslutning till att ett flertal anmälningar mot honom hade framställts under åren 2002 och 2003. Hans undervisningsuppdrag upphörde alltså drygt två år före KI:s beslut. KI:s beslut har inte innehållit något undervisningsförbud. Thomas Lundeberg har inte heller varit förhindrad att söka tjänster som omfattar undervisning.

KI:s beslut innefattade inte heller något förbud mot forskning. Thomas Lundebergs forskning blev föremål för begränsning först genom Danderyds sjukhus beslut om förbud mot bisyssla. Thomas Lundeberg hade möjlighet att få till stånd en rättslig prövning av detta beslut. Även den praktiska betydelsen av förbudet mot bisyssla kan ifrågasättas eftersom Thomas Lundeberg under den tid som förbudet mot forskning gällde förekom som författare eller medförfattare i ett flertal vetenskapliga artiklar.

Vid en sammantagen bedömning anser Justitiekanslern således att Thomas Lundebergs rätt till skydd för egendom inte har åsidosatts.

Rätt till domstolsprövning

Som Justitiekanslern har uppfattat Thomas Lundebergs skrivelse i denna del har han gjort gällande att KI:s beslut den 22 juni 2006 har inneburit en inskränkning av hans yttrandefrihet och rätt att utöva professionell verksamhet. Eftersom båda rättigheterna utgör civila rättigheter som omfattas av artikel 6 i Europakonventionen, var han berättigad till domstolsprövning. Hans överklagande av KI:s beslut blev dock avvisat av förvaltningsdomstolarna. Därigenom kränktes hans rätt till domstolsprövning.

I artikel 6 i Europakonventionen regleras rätten till en rättvis rättegång. Där föreskrivs bl.a. att var och en, vid prövningen av hans eller hennes civila rättigheter och skyldigheter, ska vara berättigad till en rättvis och offentlig förhandling inom skälig tid och inför en opartisk domstol.

KI:s beslut har innehållit kritik mot bl.a. Thomas Lundeberg. Beslutet har inte berört Thomas Lundebergs yttrandefrihet eller rätt att bedriva professionell verksamhet. Beslutet har således inte berört Thomas Lundebergs civila rättigheter. Med hänsyn till det var han inte berättigad till domstolsprövning av beslutet.

Som nämnts i det föregående, begränsades Thomas Lundebergs möjligheter att bedriva forskning först genom Danderyds sjukhus beslut om förtroendskadlig bisyssla. Detta beslut utgjorde visserligen en begränsning i Thomas Lundebergs rätt att bedriva professionell verksamhet. Thomas Lundeberg hade dock möjlighet att få till stånd en rättslig prövning av beslutet.

Justitiekanslern konstaterar även att länsrätten, med anledning av Thomas Lundebergs överklagande av KI:s beslut, bedömde att det överklagade beslutet inte rörde en sådan tvist om civila rättigheter och skyldigheter som avses i artikel 6. Kammarrätten och Regeringsrätten ändrade inte länsrättens beslut.

Sammantaget bedömer Justitiekanslern att Thomas Lundebergs rätt till domstolsprövning enligt artikel 6 i Europakonventionen inte har åsidosatts.

Med hänsyn till att det inte har skett någon överträdelse av Europakonventionen i något avseende är Thomas Lundeberg inte berättigad till ideellt skadestånd.

Slutsats

Thomas Lundebergs skadeståndsanspråk ska lämnas utan bifall.

Vid denna utgång kan någon ersättning för ombudskostnader inte utgå.

Ärendet har föredragits av Nedim Salcic. I ärendets beredning har även byråchefen Anna Erman deltagit.

Anna Skarhed

Upplysningar om överklagande m.m.

Justitiekanslerns beslut har fattats enligt reglerna om statens frivilliga skadereglering (förordningen 1995:1301 om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten). Beslutet kan inte överklagas. Den som är missnöjd med beslutet kan väcka talan mot staten i allmän domstol för att få anspråket prövat i den ordning som gäller för tvistemål.

Exp. till

advokat Percy Bratt och
jur. kand. Hanna Johansson
(*ombud för Thomas Lundeberg*)
Advokatbyrån Bratt Feinsilber Harling AB
Box 24164
104 51 STOCKHOLM

Vetenskapsrådet
(*för kännedom*)
Box 1035
101 38 STOCKHOLM

Karolinska institutet
Rektor
(*för kännedom*)